

Rakurs

Akif Musayev

Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin
Vergi siyasəti və strateji araşdırmalar
Baş İdarəsinin rəisi

Dövlət satınalmalarının iqtisadi inkişafda rolu

Son illərdə uğurla həyata keçirilən iqtisadi islahatlar nəticəsində respublikada sahibkarlığın daha da inkişaf etdirilməsi, investisiya qoyuluşlarının stimullaşdırılması üçün əlverişli iqtisad şərait yaradılmaqla ümumi daxili məhsulun (ÜDM) və dövlət büdcəsi gəlirlərinin ildən-ilə dayanıqlı artımına nail olunmuş, əhalinin maddi və sosial rifahının yüksəldilməsi təmin edilmişdir.

Əldə olunmuş iqtisadi inkişaf templərinin daha da yüksəldilməsində investisiya qoyuluşlarının səmərəliliyinin, dövlət gəlirlərinin rəşional, səmərəli və şəffaf şəkildə xərclənməsinin təmin edilməsinə yönəldilmiş tədbirlərin mühüm rolu olmuşdur. Bu istiqamətdə həyata keçirilən əsas tədbirlərdən biri kimi dövlət satınalmalarının həyata keçirilməsi qaydalarının və ona nəzarətin təkmilləşdirilməsini göstərmək olar.

Ölkənin sosial-iqtisadi tələbləri üçün zəruri olan, strateji əhəmiyyət kəsb edən və əhalinin tələbatını ödəyən məhsulların istehsalı, xidmətlərin göstərilməsi sahibkarlıq subyektlərinin, o cümlədən dövlət müəssisələrinin fəaliyyəti nəticəsində təmin olunur. Eyni zamanda, istər xüsusi mülkiyyətdə, istərsə də dövlət mülkiyyətində olan müəssisələr öz fəaliyyətlərinin təşkili və həyata keçirilməsi üçün digər müəssisələrdən mal, iş və ya xidmət alırlar. Bazar iqtisadiyyatında dövlət tənzimlənməsi zamanı qeyri-dövlət müəssisələri tərəfindən mal, iş və ya xidmət alınması sərbəst şəkildə həyata keçirildiyi halda, bu, dövlət müəssisələrində dövlət sifarişləri əsasında aparılır.

Dövlət sifarişlərindən dövlətin sosial-iqtisadi məsələlərinin həllində, bazarda məcmu tələbin artırılmasında, iqtisadiyyatın bu və ya digər sahələrinin inkişafında, rəqabət qabiliyyəti olmayan, lakin iqtisadiyyatda xüsusi yer tutan dövlət müəssisələrinin fəaliyyətinin davam etdirilməsində bir alət kimi istifadə edilir. Dövlət sifarişçilərinin ən iri istehlakçısı simasında dövlət çıxış edir və bu zaman dövlət tələbi bazar iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsinin əsas amillərindən birinə çevrilir.

Dövlət sifarişləri, adətən, dövlətin maddi ehtiyatlarının yaradılması və saxlanması, ölkənin təhlükəsizliyinin və müdafiə qabiliyyətliliyinin təmin edilməsi, dövlət proqramlarının reallaşdırılması məqsədləri üçün verilir. Təyinatından asılı olaraq, dövlətin sifarişləri aşağıdakı növlərə bölünür:

- müdafiə ilə əlaqədar hərbi sifarişlər;
- elmi tədqiqatlara aid sifarişlər;
- dövlətin maddi ehtiyat fondu üçün məhsulun təchizatı sifarişləri;
- ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmək üçün dövlət və regionların kənd təsərrüfatı məhsulları fonduna sifarişlər;
- podrat işlərə dair sifarişlər və s.

Qeyd etmək lazımdır ki, dövlət sifarişləri formalaşarkən əsas vəzifə sifarişlərin icrası zamanı bazar iqtisadiyyatının əsas prinsipləri olan rəqabətqabiliyyətlilik, qənaətlilik, səmərəlilik, hesabatlılıq və s. prinsiplərə əməl olunmasının təmin edilməsidir. Bu məsələnin uğurla həll olunmasında dövlət sifarişləri sahəsində dövlətin qəbul etdiyi və bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə söykənən qanunvericilik aktlarının və müvafiq normativ sənədlərin xüsusi rolu vardır.

Azərbaycan Respublikasında dövlət sifarişləri və satınalmaları zamanı meydana çıxan münasibətləri tənzimləyən müvafiq qanunvericilik aktları və normativ-hüquqi sənədlər qəbul olunmuşdur. Bu sahəni tənzimləyən əsas qanunvericilik aktı olaraq «Dövlət satınalmaları haqqında» Qanunu göstərmək olar. Bu Qanun ölkəmizdə dövlət satınalmalarının iqtisadi, hüquqi və təşkilati əsaslarını müəyyənləşdirir, satınalmalar zamanı dövlət vəsaitindən səmərəli və qənaətlə istifadə edilməsi, müsabiqə və aşkarlıq əsasında bütün malgöndərənlərə (podratçılara) bərabər rəqabət mühiti yaradılması prinsipləri və qaydalarını təyin edir. Qanunun müddəaları Azərbaycan Respublikasında dövlət müəssisə və təşkilatları (idarələri), habelə nizamnamə fondunda dövlətin

payı 30% və daha çox olan müəssisə və təşkilatlar tərəfindən malların (işlərin və xidmətlərin) dövlət vəsaitləri, dövlətin aldığı və dövlət zəmanəti ilə alınmış kreditlər və qrantlar hesabına satın alınmasına şamil edilir.

Göstərilən Qanunda malların (işlərin və xidmətlərin) dövlət satınalmalarının metodları və onların tətbiqi halları nəzərdə tutulmuşdur. Qanuna əsasən, dövlət satınalmalarının metodlarına açıq tender, ikimərhələli tender, məhdud iştiraklı və qapalı tender, təkliflər sorğusu, kotirovka sorğusu və bir mənbədən satınalma metodları aid edilmişdir. Qanunla müəyyən olunmuşdur ki, dövlət satınalmaları dövlət sifarişini verən şirkətlə malgöndərən (podratçı) arasında bağlanan müqavilə əsasında həyata keçirilir. Satınalma müqaviləsinin nümunəvi forması və ona əlavə olunan sənədlərin siyahısı isə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Qeyd olunanlardan görüldüyü kimi, dövlət satınalmalarının ölkədə gedən iqtisadi inkişaf proseslərinə müsbət təsirin təmin olunması məqsədilə bu sahəni tənzimləyən və özündə bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinə cavab verən normaları əks etdirən qanunvericilik bazası yaradılmışdır.